

Куницьким через Молдавське князівство до Бу-
джацького степу на рубежі 1683–1684 рр.

Створення Священної ліги у 80-х роках XVII ст.
передбачало програму дій проти Османської імпе-
рії на території Північного Причорномор'я, Мол-
давії та Криму з участю українських козацьких
формувань. У книзі яскраво проілюстровано ці
військові кампанії, що стали одним із чинників
у відносинах Європи та Великої Порти та при-

пиненні останньою європейської територіальної
експансії.

Отже, книга Т. Чухліба є вагомим внеском у до-
слідження проблеми протистояння Заходу і Схо-
ду пізнього середньовіччя та нового часу, в якому
був присутній і український чинник. Написана
у доброму літературному стилі, вона зацікавить не
лише фахівців, а й усіх небайдужих до вітчизня-
ного історичного минулого.

V. Shcherbak. Rec. Ad op.:

**IN BETWEEN EAST AND WEST // REVIEW OF THE BOOK: CHUKLIB T. COSSACKS
AND JANISSARIES. UKRAINE IN THE CHRISTIAN-MUSLIM WARS
OF THE SIXTEENTH – EIGHTEENTH CENTURIES. – KYIV, 2010. – 446 p.**

Балабушевич Тетяна

РЕЦЕНЗІЯ НА: //

**КРІЛЬ М. ІСТОРІЯ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ. –
К., 2008. – 285 с.**

Центрально-Східна Європа – регіон, до якого
належить і Україна, тільки недавно почала вивча-
тися у наших вищих навчальних закладах, і то
лише в деяких, як окремий геополітичний регіон.
З цього приводу можна лише пошкодувати, адже
до нього належать терени, на яких мешкають
близько 200 млн європейців – землі між Балтикою
і Адриатикою, Лабою і Доном, країни, історія яких
розвивалась у складних умовах між такими гео-
політичними велетнями, як Росія на Сході, Німеч-
чина на Заході й Османська імперія (до початку
XX ст.) на Півдні. До того ж курс, який досі зберіг-
ся в наших університетах, – історія південних і за-
хідних слов'ян – явний рудимент російського пан-
славізму, коли доцільним вважалося вивчати щось
про «братів-слов'ян». Безпосередні сусіди Украї-
ни, такі, як Угорщина, до складу котрої тривалий
час входила Підкарпатська Русь, або Литва, що
перебувала в складі однієї держави, взагалі не ви-
вчались. Це тим більше прикро, що і в історич-
ному розвитку, і в подіях порівняно недавнього
минулого, кінця XX – початку XXI ст., в історії
України й усього регіону Центрально-Східної Єв-
ропи простежується чимало подібностей і пара-
лелей, зокрема, діяльність «Саюдісу» в Литві та
Народного руху в Україні.

Погоджуючись з основними визначеннями ре-
гіону «Центрально-Східна Європа», науковці і полі-
тологи досі сперечаються і щодо того, коли був за-
проваджений цей термін, і хто його вперше вжив,
і які власне країни до цього регіону належать. Зна-
чним внеском до цієї дискусії, як і до вивчення іс-
торії регіону, є нещодавно опублікований видав-
ництвом «Знання» навчальний посібник «Історія
країн Центрально-Східної Європи», автором яко-

го є відомий дослідник історії слов'янства, доктор
історичних наук, професор Львівського універ-
ситету Михайло Кріль.

Пропонований посібник висвітлює історію
країн регіону від кінця 80-х років XX ст., коли при-
пняв своє існування соціалістичний табір і краї-
ни, що визволились з-під доміанти Радянського
Союзу, вийшли на шлях самостійного розвитку,
демократизації внутрішнього устрою, глибоких
економічних реформ та пошуку нових геополітич-
них пріоритетів.

Посібник побудовано за алфавітним принци-
пом, що автор пояснює зручністю для користу-
вання, але з цим можна і посперечатись, – напев-
не, доцільніше було подати матеріал за субрегіо-
нами, якими в цьому геополітичному просторі є
балтійські країни, Балкани та власне Централь-
но-Східна Європа. Такий виклад тексту дозволив
би авторові подати узагальнювальні матеріали
щодо кожного з цих субрегіонів і виділити від-
мінності, якими, зокрема, є наслідки перебуван-
ня в СРСР балтійських країн, та специфіку пост-
югославського досвіду. Певні сумніви викликає
і включення до регіону Греції, яка, щоправда,
потрапила і в американське визначення регіону.
Проте навіть автори і редактори багатотомного
американського проекту з історії Центрально-
Східної Європи не дуже можуть пояснити свою
позицію, якщо не зважати на те, що дружина од-
ного з чільних авторів – грекиня за походженням,
дуже на цьому наполягала. Втім зайва інфор-
мація ще нікому не зашкодила, а щодо Греції,
то в сучасних посібниках і підручниках про неї
дуже мало інформації, що робить припустимим
включення цієї країни до видання.

У посібнику, як зазначено в анотації, подано стислі нариси про країни регіону від останнього десятиліття ХХ ст. і дотепер (тобто до 2008 р.). Автор висвітлює найважливіші проблеми і загальні закономірності та специфічні особливості державно-політичного розвитку, соціально-економічних і культурних змін, основні напрями зовнішньої політики, приділяє значну увагу причинам ліквідації авторитарних і тоталітарних режимів, розглядає складності формування державності народів, які не мали її або втратили в процесі історичного розвитку Європи. Шкода, що серед регіонів, про які подається інформація, не згадується Калінінградська область Російської Федерації, яка вже точно належить до Центрально-Східної Європи і де в зазначений період відбувалися досить цікаві процеси, безпосередньо пов'язані з процесами демократизації в регіоні в цілому, а розвиток ідентичності молодого населення дедалі більше відбувається у напрямі своєї належності до Європи, а не до Росії. Цікаво, зокрема, що на офіційному сайті Калінінграда подано розгорнуту інформацію про діяльність святого Войтеха, а в «Балтійському альманасі» публікується чимало матеріалів, що підкреслюють важливість саме Кенігсберга для регіону.

Цілком логічно, що автор прагне висвітлити зовнішню політику кожної з країн регіону і вже зовсім добре, що він розлого розповідає про розвиток їхніх відносин з Україною. Щоправда, і він не уникнув загальної для багатьох дослідників ситуації, коли йдеться про укладений договір щодо співробітництва, але немає жодної вказівки на те, чи він принаймні почав виконуватись. Не секрет, що чимало міжнародних договорів України залишилися тільки деклараціями про наміри і було би доцільно авторові принаймні висловити свою думку, чому так сталося. Враховуючи прагнення України до євроінтеграції, було би доцільно повніше розповісти, як більшість країн регіону планувала свій вступ в ЄС, які саме у них проведено реформи, який був зміст угод, укладених попередньо, на яких умовах вони приєдналися до Європейської спільноти, адже шлях кожної країни був унікальним. Згадаймо, як довго обговорювалась ця проблема в Чеській Республіці, про що дуже добре і конкретно розповідає автор. До речі, вже зовсім неприпустимо називати Чеську Республіку просто Чехією, як це подано у змісті, адже авторові такої високої кваліфікації, без сумніву, відомо, що до складу сучасної Чеської Республіки, крім власне Чехії, входить Моравія і частина історичної області Сілезія.

До посібника додано список літератури, що складається з деяких публікацій документів та на-

вчальних посібників самого автора посібника. Таку пропаганду власних видань можна цілком втати, але дуже шкода, що автор обмежився виданнями українською та російською мовами, адже сучасні студенти здебільшого вільно володіють англійською, і тут їм можна було би порадити весь цикл праць американських учених з історії Центральної-Східної Європи [1], включаючи кілька видань історичного атласу регіону [2]. І вже зовсім дивно, що для наших сучасних студентів, більшість яких вільно подорожує країнами регіону і радо вивчає його мови, зокрема польську [3], у списку літератури не подано жодної польської, чеської або словацької праці [4]. В такий спосіб студенти залишаються у штучному гетто російсько-українських публікацій, не маючи можливості порівняти висвітлення таких важливих подій, яким присвячено посібник, українськими та російськими авторами, без урахування поглядів науковців власне тих країн, де ці події відбувались. А можливості дістати і прочитати таку літературу нині дуже широкі, враховуючи не лише доступність придбання зарубіжних видань і досить велику кількість уже перекладеної літератури [5], а й можливості інтернету.

Щодо безсумнівних здобутків автора, то ними є, зокрема, включення до посібника інформації про лужицьких сербів, а також про Гагаузьку автономію в Молдові. Натомість у статті про Чеську Республіку немає ні слова про Моравію (яка час від часу ставить питання якщо не про автономію, то про визнання мораван окремим народом), ні про Сілезію. Взагалі громадські організації національних меншин названі, а ось про складність проблеми з виселеними німцями як для Чеської Республіки, так і для Польщі немає ні слова, як і про те, що досі на міжнародному рівні не визнана офіційна назва Македонії. Натомість кваліфіковано і чітко викладено складність національного питання для Угорщини, Молдови та Румунії.

Перелік безсумнівних здобутків і деяких, на нашу думку, прорахунків автора можна було би продовжувати, але варто судити автора за те, що зроблено, а зроблено багато – студенти і науковці, а також наші політологи, які часто-густо губляться в реаліях українського геополітичного довкілля, дістали завдяки книжці професора Михайла Кріля цікавий і потрібний посібник. Будемо сподіватись, що автор знайде можливість підготувати нове, доповнене видання, яке і в майбутньому стане помітним внеском у репертуар української навчальної літератури.

1. A History of East-Central Europe. – Seattle and London : University of Washington Press, 1994–2000 ; Rotshild J. Return to diversity : A political history of East Central Europe since World War II / Joseph Rotshild, Nancy M. Wingfield. – Oxford University Press, 2000 ; Plakans A. The latvians. A short history. Studies of nationalities / A. Plakans. – Hoover institution press, 1995 ; Raum N. U. Estonia and the Estonians. Studies of nationalities / N. U. Raum. – Hoover institution press, 1991 ;

1. Romsics I. Geopolitics in the Danube region / I. Romsics, B. Kiraly. – Hungarian Reconciliation Efforts, 1848–1998.
2. Magocsi P. R. Historical Atlas of East-Central Europe / P. R. Magocsi. – Washington, 1995.
3. Historia Europy Środkowo-Wschodniej. – Lublin, 2000. – Т. 1–2.
4. Kovac D. Dejiny Slovenska / Dusan Kovac. – Praha, 1998.
5. Тисменяну В. Поворот у політиці Східна Європа від Сталіна до Гавела / В. Тисменяну. – К., 2003.

Balabushevych T.

REVIEW OF THE BOOK: KRIL M. HISTORY OF THE COUNTRIES OF EAST-CENTRAL EUROPE. – KYIV, 2008. – 285 p.